

**Навчальна програма
з курсу українознавства
для суботніх та недільних шкіл
українського зарубіжжя**

«Я і Україна»

**(автори: Котусенко О.Ю., Михайловська Н.А., Ціпка А.В., Бойко Т.І.,
Газізова О.О., Краснодемська І.Й., Хоменко О.А., Бойко С.М.)**

Гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі»

**Рішення експертної комісії з літератури
(української та зарубіжної) від 24.10.2024 (протокол № 8)**

**Реєстрація в Каталозі надання грифів навчальній літературі та навчальним
програмам за № 3.0764-2024**

Київ – 2024

Автори-укладачі:

Котусенко Олена Юріївна, головний спеціаліст відділу змісту освіти, позашкільної та виховної роботи головного управління загальної середньої освіти директорату шкільної освіти Міністерства освіти і науки України;

Михайловська Неля Анатоліївна, методист відділу змісту освіти Державної установи «Український інститут розвитку освіти»;

Ціпко Анатолій Валентинович, д. філол. н.;

Бойко Тетяна Іванівна, к. філос. н., начальник відділу організації заходів Управління популяризаційної роботи та меморіальних заходів Українського інституту національної пам'яті;

Газізова Олена Олександрівна, к. і. н., завідувач відділу української філології та освітніх технологій Науково-дослідного інституту українознавства

Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Краснодемська Ірина Йосипівна, к. і. н., завідувач відділу етнології та історії України Науково-дослідного інституту українознавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Хоменко Олександр Анатолійович, к. і. н., військовослужбовець, завідувач сектору «Музей Української революції 1917–1921 років» Національного музею історії України;

Бойко Світлана Миколаївна, к. філос. н., старший дослідник, завідувач сектору авторського педагогічного новаторства відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти».

Пояснювальна записка

Навчальну програму з курсу українознавства для суботніх та недільних шкіл українського зарубіжжя «Я і Україна» (далі – Програма) оновлено, доопрацьовано, укладено на основі раніше рекомендованої програми «Я і Україна» (авт. кол-в: О. Котусенко, Н. Михайловська, А. Ціпко, Т. Бойко, О. Газізова, І. Краснодемська, О. Хоменко, С. Бойко (лист Міністерства освіти і науки України від 28.02.2019 № 1/11-2082) для виконання заходів Міністерства освіти і науки України щодо підтримки закордонних українців у сфері загальної середньої освіти.

Програма «Я і Україна» оновлена й доопрацьована науковцями Науково-дослідного інституту українознавства

Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти», Державної установи «Український інститут розвитку освіти», Українського інституту національної пам'яті, Національного музею історії України за участю Міністерства освіти і науки України.

У процесі збереження української національної ідентичності та національно-патріотичного виховання Програма допоможе освітянам українських суботніх та недільних шкіл осмислити сучасні виклики виховання, його головні засади та базові національні цінності, на основі яких формується виховання молодого покоління.

Програма «Я і Україна» є одним із суттєвих важелів реформування освітньої галузі, що спрямована на формування, розвиток і збереження української ідентичності української спільноти за кордоном із урахуванням концептуальних засад творення Нової української школи, які передбачають вироблення ключових життєвих компетентностей, що допоможуть здобувачам освіти реалізувати себе в житті.

Упровадження основ сучасного українознавства в освітній процес суботніх і недільних шкіл українського зарубіжжя сприятиме поступовому процесу засвоєння знань з української мови, літератури, історії, культури, освіти України, формуванню мотивованого українського патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання і традицій, що є одним із принципів сучасної державної освітньої політики, зокрема Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності», Закону України «Про повну загальну середню освіту», Концепції державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 р. (розпорядження КМУ від 14 грудня 2016 р. № 988-р), Державної цільової національно-культурної програми забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на період до 2030 року (розпорядження КМУ від 15 березня 2024 р. № 243-р), Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України та заходів щодо її реалізації до 2025 року (наказ МОН України № 527 від 06.06.2022).

Програма «Я і Україна» спрямована на дітей, учнівську молодь, освітян українських освітніх закладів за межами України, суботніх та недільних шкіл українського зарубіжжя, а також батьків, які виховують своїх дітей на традиціях української національної культури та допомагають їм активізувати пізнавальну діяльність щодо різнобічного вивчення багатьох граней сучасної України та її минушини, осягати самотність українського світу та особливості життєдіяльності української спільноти, зберігати українську ідентичність крізь призму вивчення сучасного українознавства.

Програма побудована на інтегративному підході, що передбачає охоплення матеріалів про Україну та українську спільноту, які продукуються українськими та зарубіжними науковцями, педагогами, представниками медіакультури, незалежними експертами в галузі соціології, освіти, культури, історії, етнології, політології, прикладної антропології, соціокультурної антропології тощо.

Змістове наповнення програми розподілено таким чином, щоб продемонструвати українській спільноті за кордоном потенціал сучасного українознавства не лише в академічній сфері, а й у різноманітних соціальних практиках, виховних заходах.

Метою викладання курсу українознавства «Я і Україна» є актуалізація формування національних цінностей та пріоритетів у вихованні молодого покоління українського зарубіжжя, допомога численній українській діаспорі, яка прагне зберегти своє коріння, у впровадженні в освітній простір за кордоном українознавчого компоненту, що передбачає ознайомлення дітей і молоді з Україною,

світовим українством, духовними та матеріальними цінностями українського народу, особливостями української мови, культури, різноманітними формами мовленнєвого етикету, малими українськими фольклорними формами, особливостями українського довкілля, вагомими акцентами в націє- та державотворенні та сприяє в більш доступній формі зрозуміти й осмислити сучасний історичний процес розвитку України.

Українознавчий компонент є одним із ключових чинників безпеки української нації, яка проявляється у внутрішньому факторі – національній самоідентифікації, що втілюється в почуттях-цінностях – «Я – Українець», «Ми – Українці». Сутність цих почуттів-цінностей полягає в дієвій причетності особистості до своєї нації, роду в широкому розумінні цього слова.

Українознавство на сьогоднішній день розглядають і як науку самопізнання українського народу, і як інтегративну систему знань про Україну та українців, і як систему знань про українство та спосіб вираження їхньої історичної місії. Воно покликане шляхом діалектичного взаємозбагачення, інтеграції та диференціації надбать усіх суспільних наук визначити стрижень, навколо якого об'єднується вся нація.

Українознавство є генератором національної самосвідомості та є в епіцентрі пошуку моделей розвитку українського суспільства. Воно мало потужний вплив на відродження 20-х рр. ХХ ст., а згодом на тривалу боротьбу впродовж подальших десятиліть, результатом якої було проголошення незалежності України. «Закономірно, що з 90-х років відновлюється в Україні й українознавство як цілісна наукова система, покликана

стати фундаментом відродження, єднання та історичного діяння українства на магістралях розвитку вселюдської цивілізації і культури», – наголошував фундатор сучасного українознавства, знаний учений і педагог, заслужений працівник освіти України, академік П. Кононенко.

В умовах повномасштабної російсько-української війни, коли мільйони українців вимушені були виїхати за межі батьківщини, важливим є формування та утвердження їхньої національної ідентичності в умовах інтеграції до іншого суспільства. Молодь як активна частина суспільства й майбутнє країни відіграє вирішальну роль у процесі утвердження національної ідентичності. У цьому контексті важливим є впровадження українознавчих практик, спрямованих на формування національних цінностей молоді. Вивчення курсу українознавства «Я і Україна» допоможе виховати покоління, яке розуміє свою роль у державотворенні та збереженні культурної спадщини. Це є важливим фактором консолідації українського суспільства.

Зміст Програми з курсу українознавства «Я і Україна» передбачає ознайомлення дітей і молоді в суботніх і недільних школах за кордоном з Україною й українською спільнотою на основі проведення паралелей між сучасним українським буттям та минувиною, що значно допоможе розкрити деякі реалії української повсякденності, особливості самобутності української мови, культури, мистецтва, історії, літератури, архітектури тощо; звичаї та традиції, вшанування обрядів своїх предків та святкування традиційних народних і державних свят; сприятиме більш кращому розумінню української ментальності та поведінкових особливостей

сучасних українців, узагальненню інформації про героїзм українців в умовах збройної агресії російської федерації проти України, зокрема щодо увіковічення подвигів героїв війни під час захисту суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності України, феномені волонтерства.

Матеріал Програми спрямований відкрити дітям і молоді за кордоном найяскравіші сторінки історії та культури України, які на основі достовірних архівних джерел, поетичної і прозової української літератури, пісенної творчості, здобутків у сфері мистецтва, спорту, кулінарної справи доводять значимість українців у світовій цивілізації та культурі й надихають бути гідними своїх предків, вчать берегти незалежність і самостійність України, захищати її інтереси на світовому рівні.

Пропонована Програма «Я і Україна» містить 2 частини, кожна з яких складається з 10 модулів: «Я і моя родина», «Символи та обереги українського народу», «Календарно-побутова обрядовість українців», «Українське природне довкілля», «Основи українського життя, український побут», «Українська держава. Сторінки історії», «Знані українці давнини і сьогодення», «Культурні пам'ятки України», «Українці у світі», «Українська мова – твої ключі до світу».

Перша частина розрахована орієнтовно для дітей віком від 4 до 9 років, друга – для дітей і учнівської молоді віком від 10 до 16 років. Якщо у класі/групі будуть діти й учнівська молодь різного віку, тоді вчитель на свій розсуд обирає теми для опрацювання модулів та визначає які вправи та завдання можна дати здобувачам освіти, щоб освітній процес відбувався ефективно.

У кожному модулі наведено орієнтовні теми для елементарного та вищого рівнів засвоєння навчального матеріалу згідно з віковими особливостями дітей та учнівської молоді. Учитель на власний розсуд, відповідно до рівня володіння українською мовою й індивідуальних особливостей здобувачів освіти, рівня їх обізнаності з того чи іншого матеріалу обирає теми й планує освітній процес. Задля закріплення навчального матеріалу, узагальнення та систематизації українознавчої інформації в кінці кожного модуля пропонуються орієнтовні назви презентацій проєктів. Замість презентації вчитель може запланувати проведення виховного заходу (театральної вистави, сценки), якщо це буде більш доречно, особливо напередодні відзначення національних та державних свят, свят календарно-обрядового циклу тощо.

Проєкти (виховні заходи) сприятимуть у застосуванні теоретичних знань на практиці. Під час підготовки презентації проєкту діти й учнівська молодь повинні оцінювати й аналізувати інформацію, формувати аргументи, вибудовувати логічні зв'язки, що сприятиме розвитку критичного мислення та навичок аргументації. У проєктах діти можуть демонструвати свою креативність, вибираючи нестандартні підходи до подачі матеріалу. Учнівська молодь може створювати мультимедійні елементи, графіки, ілюстрації. Це дозволить виразити себе через різні форми творчості.

Презентації можуть бути виконані в групах, що сприятиме розвитку навичок командної роботи, комунікації та кооперації. Учні можуть обговорювати власні ідеї, ділитися думками та отримувати зворотний зв'язок від однокласників і

вчителя.

Створення презентації також дозволить учням розвивати навички публічних виступів, що є важливим не лише для шкільного навчання, але й для подальшого професійного розвитку.

Автори Програми «Я і Україна» переконані, що проекти можуть стимулювати інтерес учнів до навчання, оскільки вони дозволяють проявити індивідуальність і вибрати тему, яка цікава учням, а також побачити результати своєї праці у вигляді готової презентації.

Важливим у впровадженні Програми в освітній процес є використання вчителем інтерактивних методів навчання. Вченими було доведено, що активні та інтерактивні методи є більш ефективними за пасивні методи навчання. Тому вчителям у своїй роботі пропонуємо застосовувати навчання в малих групах. Робота в таких групах дає змогу активізувати пізнавальну діяльність учасників освітнього процесу. Наприклад, метод «Мозковий штурм» спонукає учнів розвивати уяву та творчість. Вправа «Займи позицію» допомагає висловити власну думку стосовно вивченого проблемного питання. Метод «Мікрофон» вчить учнів вирішувати дискусійне питання.

Під час вивчення модуля «Знані українці давнини і сьогодення» рекомендуємо використовувати такі дидактичні ігри, як: «Правда-неправда», «Виправ помилку», «Історичний фейк», «Вгадай героя», «Розшифруй анаграму», «Напиши листа від імені відомого діяча» та інші.

Під час вивчення діяльності певного історичного діяча учні можуть створити в парах сторінку історичного діяча в соціальних мережах. Такі вправи та

ігри будуть доречними під час вивчення відомих і маловідомих українських постатей, які боролися за незалежність України в минулому і нині віддають своє життя, захищаючи українські землі.

Наскрізно в змісті Програми акцентовано увагу на значенні української наукової, художньої, публіцистичної й прозової літератури в житті українців, завдяки якій патріотично налаштовані письменники, поети, публіцисти й науковці борються з комплексом меншовартості, підносять моральний дух і віру українців у краще майбутнє. Вивчаючи такі теми, учитель може дати завдання: створити кросворд, ребус, придумати нову кінцівку твору, знайти цікаві факти або біографічні дані письменника, провести вебквест. Рекомендуємо звернути увагу на сайт Науково-дослідного інституту українознавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка для ознайомлення з журналами «Українознавство», «Українознавчий альманах», науково-методичною і навчально-методичною літературою. На сайті також можна ознайомитися з проведенням щорічних міжнародних конкурсів з українознавства, міжнародним літературно-мистецьким конкурсом есе серед учнів 1-4, 5-8 та 9-11 класів на тему «Воїн ЗСУ хто він?».

Звертаючи увагу на символи української нескореності в умовах повномасштабної російсько-української війни, учитель може запропонувати знайти фото або відео, де прапор України підіймають під час спортивних змагань або міжнародних подій, після цього діти можуть обговорити, як вони себе почувають, коли бачать прапор України за кордоном, і намалювати малюнок на цю тему.

Діти можуть створити власний герб, який символізує їхні цінності, хобі та сім'ю.

Допоміжним для вчителів є використання різних сервісів для створення «хмарок слів» (Tagul.com, WordCloud). Так, сайт Rebus1.com дає змогу створити цікаві ребуси, сервіс Canva допомагає в підготовці наочності на урок – інфографіки, а ресурс Timetoast.com сприяє у створенні інтерактивних стрічок часу.

Рекомендуємо педагогам використовувати можливості каталогу фільмів кіностудії «Національна кінематека України», демонструвати українські мультфільми, документальні, навчальні фільми з історії України, відеоуроки з українознавства (проект «Відкритий урок» на телеканалі «Київ», 2020-2021 рр.).

Під час вивчення модуля «Я і моя родина» пропонуємо для дітей віком від 4 до 9 років вивчення сімейних кулінарних традицій та пізнання їхнього зв'язку з українською культурою; зробити колаж або виріб, що символізує одну з українських чи сімейних традицій; провести гру «Інтерв'ю з батьками», поставити невеликі сценки про щасливі моменти в родині.

Такі завдання сприятимуть ознайомленню дітей із різноманітним українським народним традицій, що збереглися в родинах; розвитку в них комунікативних навичок через спілкування з родичами та публічний виступ перед класом. Діти зможуть поглибити розуміння важливості родинних цінностей та взаємозв'язків між поколіннями, сформулювати уявлення про значення народних обрядів і свят у житті української

родини; розвивати творчі здібності через створення візуальних матеріалів, що відображають родинні традиції.

Запропонований у Програмі матеріал знайомить також дітей та підлітків із культурними пам'ятками України, розкриває взаємовплив особливостей українського спілкування із навколишнім середовищем. Під час вивчення модуля «Культурні пам'ятки України» можна провести гру «Вгадай, що це?», скористатися сайтом наукової бібліотеки Українського державного університету науки і технологій, де розміщена підбірка «Невідома Україна», ознайомитися з чотирнадцятьма цікавими картами України, яких немає в підручниках з географії.

Загалом для реалізації практичної складової Програми рекомендуємо додаткові матеріали (покликання на джерела) для використання під час занять, що подані наприкінці Програми. Водночас наголошуємо, що до модуля «Українська мова – твої ключі до світу» пропонуємо онлайн-курс з популяризації української мови та літератури – «мова МОЯ (від А до Я: література, історія, природа/географія...)». Анімаційні відео містять захоплюючі подорожі Україною, цікаві історії.

Упровадження Програми «Я і Україна» в освітній процес суботніх та недільних шкіл українського зарубіжжя сприятиме збереженню української мови та ідентичності в підростаючого покоління, адже перспективність розвитку української культури залежить від готовності її представників до самозбереження своєї національної сутності та творчої активності, яка зміцнюватиме самобутність, відчуття національної гідності.

Навчальна програма
з курсу українознавства для суботніх та недільних шкіл
українського зарубіжжя
«Я і Україна»

№	Назва модуля (Модулі / теми для використання на розсуд учителя)	Кількість годин. Рівень воло- діння УМІ А1 – А2 (В1)	Кількість годин. Рівень воло- діння УМІ В1 – В2 (С1)
I.	Я і моя родина	3	3
II.	Символи та обереги українського народу	6	3
III.	Календарно-побутова обрядовість українців	4	4
IV.	Українське природне довкілля	3	3
V.	Основи українського життя, український побут	3	3
VI.	Українська держава. Сторінки історії	3	6
VII.	Знані українці давнини і сьогодення	3	3
VIII.	Культурні пам'ятки України	4	4
IX.	Українці у світі	3	3
X.	Українська мова – твої ключі до світу	3	3
	Всього	35	35

I частина

Модуль I. Я і моя родина

Я – сонях малий...

Тема 1. Хто я є? Я – українець, нащадок славного роду

Основні поняття: дитина, українка/українець, учень/учениця, українські діти, ім'я, імена, прізвище, вік, зовнішність, риси характеру, опис людини; мова, національність, місце проживання; мала батьківщина, назва міста (села), вулиці; сусіди, батьківський край, рідний дім.

Моя родина і Україна.

Тема 3. Моє ім'я – то родина...

Основні поняття: сім'я: тато, мама, батьки, братик, сестричка, дитина, господиня, господар; родина: бабуся, дідусь, тітка, дядько, хрещені батьки.

Шанобливе ставлення до матері, батька, бабусі, дідуся в українській традиційній родинній педагогіці. Історія та традиції святкування Дня матері (у другу неділю травня), Дня батька (у третю неділю червня або третю неділю вересня) в Україні.

Тема 4. Мій родовід

Основні поняття: рід, родовід, родове дерево, предки, нащадки, збереження та передача родинних традицій, родинні свята.

Історичне коріння моєї родини.

Взаємоповага в українській родині. Основні засади взаемин у сім'ї: повага до старших, любов до рідної землі, гостинність, працелюбність. Народна педагогіка.

Ставлення до батьків та старших, догляд за дітьми та виховання дітей, опікування над літніми батьками, родинність, гостинність, спілкування, ввічливість, зустріч, прощання з гостем, рівність усіх членів родини, відповідальність, працьовитість, відданість, обов'язок.

Презентація проекту «Українські народні традиції моєї родини» або «Дерево мого роду»

Модуль II. Символи та обереги українського народу

*Моє ім'я – Вишиванка,
Я – хрестик на полотні*

Тема 1. Державні символи України (герб, прапор, гімн)

Основні поняття: символи України: герб, прапор, гімн; український народ, український марш, присяга, громадянство, право, обов'язок, гідність.

Державний Прапор України. Кольори Державного Прапора. Найвідоміші державні утворення на теренах України та їхні прапори. Назва і значення Державного Герба. П. Чубинський – автор слів Державного Гімну України. Конституція України, гривня (грошова одиниця). День Незалежності, День Державного Прапора України, День Конституції.

Слава Україні! Героям слава! – бойове гасло української перемоги. Символи української нескореності в умовах повномасштабної російсько-української війни.

Тема 2. Символи та обереги українців

Основні поняття: особисті обереги: вінок, стрічки, намисто (плетіння, намистинки, низання), пояс, сорочка-вишиванка. Хатні обереги: рушник, посуд, підкова, образ (ікона), покуть, дзвін, свічка, освячена вода, часник, сухоцвіти, маківки, дідух, ляльки-обереги (мотанки, веснянки, берегині).

Символіка квітів та кольорів. Національна культура. Народні звичаї та обряди. Особисті обереги. Хатні обереги.

Тема 3. Народні символи України

Основні поняття: символ, казка, легенда, пісня, рослини-символи, птахи-символи, тварини-символи.

Уособлення краси України в рослинних символах: калина, верба, дуб, тополя, барвінок, чорнобривці. Образи птахів (лелека, ластівка, соловейко, зозуля) та тварин (кінь, тур) в українському фольклорі. Рослини і птахи, які стали традиційними народними символами України (калина, верба, барвінок, чорнобривці, лелека, ластівка, соловейко, зозуля).

Казки і легенди про тварин і рослини. Народні символи в пісенній творчості. Орнаменти рослин і тварин як окраса гончарного посуду, вишивок, розпису писанок та ікон.

Тема 4. Український рушник – вічна пам'ять народу

Основні поняття: полотно, нитка, вишиванка, рушник-утирач, рушник весільний, голка, мереживо, візерунки, кольори-символи, рослинний та геометричний орнаменти.

Регіональні особливості

орнаментування рушників та вишивки в Україні. Значення українського рушника в побуті та традиційних обрядах.

«Пісня про рушник», автор Андрій Малишко, композитор Платон Майборода.

Тема 5. Писанка як оберіг: краса, що нас об'єднує

Основні поняття: писанка, крашанка, знаки-символи, яйце – символ Великодня, смужка, хвилясті лінії, символи.

Обрядовість писанки під час Великодніх свят. Писанкарство. Великодні писанки: візерунки, символи, значення. Музей писанкового розпису в місті Коломия. Писанки, виготовлені українцями з усього світу.

Пісня «Розмалюю писанку», автор Марія Бурмака.

Тема 6. Український народний одяг. Вишиванка – родинна реліквія

Основні поняття: одяг, повсякденний та святковий, чоловічий та жіночий, дитячий одяг, зимове та літнє вбрання. Вишиванка, сорочка, спідниця, плахта, шаровари, вінок, стрічки, фартух, хустка, намітка, шапка, бриль, намисто, чоботи, черевики, постолі, пояс, кожух, свита тощо.

Сорочка-вишиванка – родинна історія від покоління до покоління, енергетичний потік; вишивальниця. Рослинні барвники ниток.

День вишиванки (щороку в третій четвер травня) – символ належності до роду та нації, ознаки українськості.

Презентація проєкту «Символи та оберіги українського народу»

Модуль III. Календарно-побутова обрядовість українців

І сонечка тепло...

Тема 1. Обрядовість зимового циклу

Основні поняття: пора року – зима, назви зимових місяців. Основні календарно-обрядові свята українців зимового циклу. Введення в храм Пресвятої Богородиці, Катерини, Андрія Первозваного, Миколая. Новорічно-різдвяна обрядовість: Святий вечір. Різдво. Щедрування та колядування. Народний вертеп. Щедрий вечір. Преподобна Меланія. День Василя Великого. Новий рік. Голодна кутя. Водохреще (Богоявлення). Колядки, щедрівки, віншування, різдвяна атрибутика, дитячі ігри та забави.

Прикмети, повір'я, звичаї, пов'язані із зимовими святами.

Тема 2. Обрядовість весняного циклу

Основні поняття: пора року – весна, назви весняних місяців. Основні календарно-обрядові свята українців весняного циклу. Стрітіння, Масляна, Сорок святих, Теплого Олекси, Благовіщення, Великдень. Весняні заходи, веснянки, гаївки, танці-хороводи.

Прикмети, повір'я, звичаї, пов'язані із весняними святами.

Тема 3. Обрядовість літнього циклу

Основні поняття: пора року – літо, назви літніх місяців. Основні календарно-обрядові свята українців літнього циклу. Зелені свята (Трійця), купальська обрядовість, Петра і Павла. Свята літніх польових робіт: зажинки, обжинки. Маковея, Спаса (Преображення Господнє),

Перша Пречиста. Клечальна (Зелена) неділя, русалії, лікарські трави.

Прикмети, повір'я, звичаї, пов'язані із літніми святами.

Тема 4. Обрядовість осіннього циклу

Основні поняття: пора року – осінь, назви осінніх місяців. Основні календарно-обрядові свята українців осіннього циклу. Зажинки, жнива, обжинки, головосіки. Початок пори весіль. Завершення польових робіт: обжинки, Введення (Друга Пречиста), Здвиження (Воздвиження Чесного Хреста), Івана Богослова, Покрова Пресвятої Богородиці, Архистратига Михаїла)

Прикмети, повір'я, звичаї, пов'язані із осінніми святами.

Презентація проекту «Традиції українського народу»

Модуль IV. Українське природне довкілля

*Моє ім'я – степ широкий
Над сивим Дніпром туман ...*

Тема 1. Природне довкілля. Географічна карта України

Основні поняття: поле, ліс, гора, річка, долина, море, озеро, клімат, жива і нежива природа.

Природні зони України. Мішані ліси. Лісостеп. Степ. Гори. Карпати і Кримські гори. Чорнозем, природні надра (вугілля, природний газ, нафта, глина, граніт).

Водойми та водоймища України: моря (Чорне море, Азовське море), ріки (Дніпро, Десна, Південний Буг), озера (Світязь, Синевир), водосховища (Київське, Канівське).

Розташування України на мапі.

Держави, із якими межує Україна, населення України. Столиця України.

Найвизначніші географічні об'єкти України (гора Говерла, Олешківська пустеля, Дністровський каньйон, Оптимістична печера, Урицькі скелі, водоспад Шепіт). Географічний центр Європи.

Охорона навколишнього природного середовища України. Заповідники: біосферний заповідник «Асканія-Нова» ім. Ф. Е. Фальц-Фейна (Херсонська область), Карпатський біосферний заповідник (Закарпатська область), Національний історико-археологічний заповідник «Кам'яна Могила» (Запорізька область), Дунайський біосферний заповідник (Одеська область), природний заповідник «Розточчя» (Львівська область).

Злочини проти довкілля, вчинені російською федерацією під час повномасштабної війни (руйнування Каховської ГЕС, окупація та знищення об'єктів природно-заповідного фонду України та ін.).

Тема 2. Рослинний світ України

Основні поняття: польові рослини (волошки, ромашки, маки, дзвіночки), декоративні (чорнобривці, барвінок, мальви, айстри, півонії, півники, васильки, любисток, м'ята), плодово-ягідні культури (вишня, яблуна, груша, айва, абрикоса, персик, малина, смородина, ожина, чорниця, виноград, агрус, порічки), зернові (пшениця, жито, просо, гречка, ячмінь, овес, кукурудза), харчові культури (горох, квасоля), технічні (соняшник, льон), овочеві культури (білокачанна капуста, помідори, огірки, цибуля городня, столові буряки, морква); дерева (волоський горіх, верба, тополя, дуб), кущі (калина, горобина).

Червона книга України.

Казки, легенди, прислів'я, загадки про рослини.

Тема 3. Тваринний світ України

Основні поняття: свійські тварини та птахи (віл, кінь, корова, свиня, коза, собака, кіт, курка, гуска, качка), дикі тварини (вовк, лисиця, заєць, білка, дикий кабан, олень, лось, їжак) та птахи (лелека, ластівка, зозуля, сорока, ворона, соловей, горобець), комахи (бджоли, мурахи, гедзь).

Червона книга України.

Казки, легенди, прислів'я, загадки про тварин.

Презентація проекту «Захоплюючий рослинний/тваринний світ України»

Модуль V. Основи українського життя, український побут

Тема 1. Основні форми господарювання українців

Основні поняття: хліборобство, оранка, сівба, жнива, плуг; скотарство, вівчарство, бджільництво, риболовство, мисливство, збиральництво, лісорубство, виробництво вугілля, чумацтво, транспорт.

Основні (землеробство, скотарство) та допоміжні (риболовство, бджільництво, мисливство, чумацтво) галузі господарства українського народу.

Тема 2. Традиційні українське поселення та житло. Український побут

Основні поняття: село (хутір, селище), місто, ратуша, двір, замок, фортеця, адміністративні будівлі (урядовий будинок (управи), церква, школа, майдан, ярмарок, корчма, господарчо-виробничі споруди (вітряк, водяний млин, кузня),

хліб, паляниця, вареники, пампушки, галушки, борщ.

Народна архітектура. Толока. Вечорниці. Громадський та сімейний побут українців. Громадське самоврядування. Форми української родини. Структура і функції сім'ї. Сімейні обряди та звичаї.

Українські традиційні народні страви.

Тема 3. Українська хата та її інтер'єр

Основні поняття: хата, світлиця, покуть, піч, сіни, комора, горище, призьба, одвірки, скриня, поріг, двері. Хата (вікна, віконниці, піч, причіпок, долівка, поріг, стеля, сволок, колиска, покрівля, мисник, стіл, лавка, комин). Хатне начиння та оздоба, традиційний розпис хати та печі. Дворище, клуня, повітка, льох і погріб, криниця, огорожа (тин, пліт, перелаз, ворота, хвіртка).

Презентація проекту «Скансени – музеї просто неба в Україні»

Модуль VI. Українська держава. Сторінки історії

Моє ім'я – то є Воля...

Тема 1. Давня столиця Київ та його засновники. Княжа Русь-Україна

Основні поняття: стародавнє місто. Нестор Літописець; Київ, Щек, Хорив та сестра Либідь. Аскольд, Дір, Олег, Ігор, Святослав, княгиня Ольга. Володимир Великий і Ярослав Мудрий. Хрещення Русі. Володимир Мономах, собор Святої Софії, Києво-Печерська лавра, Змієві Вали, Михайлівський золотоверхий монастир; князь, князювання, ознаки княжої влади, полюддя, вотчина, бояри, дружинники, воєвода, гроші, мозаїка, фреска.

Давні поселення на території Києва. «Повість минулих літ» про заснування Києва братами Кием, Щеком, Хоривом та сестрою Либіддю. Виникнення і становлення Давньоруської держави. Легенди про князів Аскольда, Діра, Олега, Ігоря, Святослава і княгиню Ольгу. Русь-Україна за часів Володимира Великого і Ярослава Мудрого. Хрещення Русі. Володимир Мономах – боротьба з половцями.

Тема 2. Українське козацтво

Основні поняття: воля, звитяга, козаки, джура, кошовий отаман, гетьман, Запорозька Січ, шабля, пояси, оселедець, бойовий гопак, козак-характерник, кіннота, козацькі човни (чайки), курінь, козацька паланка, зимівники, фермерство, куліш, люлька, козацька дипломатія; військова звитяга, символи влади (булава, печатка, хорогви, бунчук), козацька рада, виборність гетьмана.

Виникнення запорозького козацтва. Хто такі козаки? Гетьман, низове козацтво, джура. Козацькі атрибути. Запорозька Січ. Дмитро Вишневецький. Військове мистецтво українського козацтва. Життя і побут козаків. Славні гетьмани. Петро Сагайдачний, Богдан Хмельницький, Іван Мазепа, Петро Калнишевський.

Козацька покровителька – Богоматір Покрова.

День українського козацтва – 1 жовтня в день Покрови Пресвятої Богородиці.

Тема 3. Боротьба України за незалежність та соборність

Основні поняття: Українська національно-визвольна революція, СРСР (Союз Радянських Соціалістичних

Республік), свобода, незалежність, соборність, Декларація про державний суверенітет України, Конституція України.

Українська революція 1917–1921 рр.

Україна в складі СРСР.

Голодомор 1932–1933 рр.

Україна в роки Другої світової війни.

Проголошення незалежності України. Визнання України на міжнародній арені. Прийняття Конституції України.

2013–2014 рр. – Революція гідності. Герої не вмирають.

2014–2024 рр. – захист територіальної цілісності та незалежності України. Героїзм українців в умовах повномасштабної російсько-української війни.

Світові обрії волонтерського руху.

Презентація проекту «Важливі сторінки історії України для мене – ...».

Перегляд популяризаційного відеоролика «Історія України за 15 хвилин».

Перегляд проекту «Діалоги про війну»

Модуль VII. Знані українці давнини і сьогодення

Моє ім'я – Україна

Тема 1. Відомі письменники України

Основні поняття: письменник, поет, літературна казка, художні засоби в українській літературі: епітети, метафори, порівняння тощо.

Творчість та виховання дітей через поезію та прозу. Григорій Сковорода, Тарас Шевченко, Леонід Глібов, Іван Франко, Іван Котляревський, Леся Українка, Олександр Олесь, Василь Симоненко, Василь Стус, Ліна Костенко, Богдан Лепкий, Василь Чухліб, Марічка Підгірянкa, Грицько Бойко, Михайло Коцюбинський, Наталія Забіла, Іван Білик,

Мар'яна Прохасько, Сашко Лірник, Андрій Бачинський, Сашко Дерманський, Іван Малкович. Героїзм і трагедія нескореної України в українській дитячій книзі (Олена Фінберг. «Неймовірна історія kota Бучика», Оксана Луцєвська. «Це тиха ніч, мій астронавте», Юлія Стахівська. «Тьотя суп» та ін.).

Тема 2. Національні постаті України

Основні поняття: держава, князь, гетьман, Конституція, історичний діяч.

Володимир Великий, Ярослав Мудрий, Петро Конашевич-Сагайдачний, Петро Могила, Богдан Хмельницький, Іван Виговський, Петро Дорошенко, Іван Мазєпа, Пилип Орлик, Михайло Грушевський, Володимир Винниченко, Симон Петлюра. Лідери Української революції 1917–1921 рр. Історичні постаті в літературі. Герої нескореної України.

Тема 3. Українські музичні гурти. Театр та кіномистецтво

Основні поняття: українські національні інструменти, становлення національного театру і музики, кобзар, українська етнічна музика, українська народна музика, національні інструменти, музичні гурти України, українська класична музика, сучасна українська музика, театр корифеїв, сучасний український театр, український театр-вертеп, театр ляльок, класики української драматургії, екранізація популярних вистав, поетичне кіно, українська анімація.

Микола Лисенко – фундатор нового етапу української національної музики.

Корифеї українського театру: Марко Кропивницький, Іван Карпенко-Карий, Микола Садовський, Панас Саксаганський, Марія Заньковецька, Лєсь Курбас,

Соломія Крушельницька.

Всесвітньо відомі українські кіномитці: Олександр Довженко, Сергій Параджанов, Іван Миколайчук, Юрій Ілленко, Леонід Биков.

Українська анімація (комедійний «козацький серіал» режисера Володимира Дахна). Відомі актори – вихідці з України.

Українське мистецтво доби незалежності. Відображення російської агресії в українському кіномистецтві.

Презентація проєкту «Знані українці –...»

Модуль VIII. Культурні пам'ятки України

Тема 1. Культурні пам'ятки України під охороною ЮНЕСКО

Основні поняття: світова спадщина, Конвенція з охорони всесвітньої спадщини, пам'ятки природи і культури, культурна спадщина, об'єкт культурного типу, об'єкт природного типу, об'єкт змішаного типу.

Київський Софійський собор і Києво-Печерська лавра (1990). Ансамбль історичного центру Львова (1998). Дуга Струве (2005). Резиденція митрополитів Буковини і Далмації (2011). Стародавнє місто Херсонес Таврійський та його хора (2013). Дерев'яні церкви Карпатського регіону (2013). Букові праліси Карпат (2007). Збереження культурних пам'яток в Україні. Вплив війни на культурні пам'ятки під охороною ЮНЕСКО. Злочини російської агресії проти культурної спадщини та історичних пам'яток України.

Презентація проєкту «Культурні пам'ятки України»

Тема 2. Культурні об'єкти України змішаного типу

Основні поняття: музеї-заповідники, парки, музеї просто неба, меморіальні музеї-садиби, музей-мавзолей, замки-музеї.

Могила Тараса Шевченка та Шевченківський національний заповідник. Кам'яна могила. Дендрологічний парк «Софіївка». Державний дендрологічний парк «Олександрія» НАН України. Качанівка (національний історико-культурний заповідник). Національний заповідник «Хортиця». Музей-мавзолей-меморіал-поховання у складі музею-садиби М. І. Пирогова, Святогірський історико-архітектурний заповідник. Музейні експозиції та виставки як збереження національної пам'яті про російсько-українську війну. Пошкодження та руйнування об'єктів культурної спадщини внаслідок російської агресії.

Презентація проекту «Музеї-заповідники під відкритим небом», «Віртуальні музеї»

Тема 3. Відомі архітектурні споруди України

Основні поняття: архітектор, міфічні персонажі, замок, фортеця, собор, церква.

Киево-Печерська лавра, будинок із химерами в м. Києві, музей «Писанка» в Коломиї, садиба «Круглий двір», Кам'янець-Подільський музей-заповідник «Стара Фортеця», замок Любарта в Луцьку, вулиця Ольги Кобилянської в Чернівцях, Чернівецький національний університет, історичний центр Львова, історичний центр Чернігова, церква Святого Духа в селі Потелич, оперні театри.

Презентація проекту «Експерсії містами України»

Тема 4. Цікаві факти про Україну

Основні поняття: географічний центр Європи, трембіта, «Щедрик», духовні та культурні символи.

Духовні та культурні символи України: Острозька академія – фактично перший вищий навчальний заклад у Східній Європі, найдовший музичний інструмент у світі – українська трембіта. Мелодійність, милозвучність української мови.

Цікаві факти про Україну.

Автор першої європейської Конституції – Пилип Орлик,

«Щедрик» – найвідоміша у світі різдвяна пісня.

Найглибша у світі станція метро «Арсенальна» (місто Київ).

Природні дива: географічний центр Європи. Острів Хортиця (місто Запоріжжя) – найбільший острів на Дніпрі, печера Оптимістична (Тернопільська область) – найдовша у світі гіпсова печера, Олешківські піски (Херсонська область) – найбільша територія в Україні, вкрита пісками. Острів Зміїний – символ нашого героїзму.

Презентація проекту «Найцікавіші факти про Україну».

Модуль ІХ. Українці у світі**Тема 1. Українська діаспора**

Основні поняття: світ, карта світу, континенти, країни-сусіди, діаспора (східна, західна), закордонні українці, еміграція.

Країни, у яких проживають українці. Хвилі української діаспори. Традиції української діаспори. Роль церкви в

організації громадського життя. Діяльність суботніх та недільних шкіл у країнах поселення. Школи українознавства. Наукові установи українців за кордоном.

Тема 2. Молодіжні українські громадські організації за кордоном

Основні поняття: громадсько-політична молодіжна організація, статут, однострої, Пласт, Спілка української молоді, Світовий Конгрес Українців.

Виникнення спортивно-руханкових організацій. Структура та статут молодіжної організації за кордоном. Обов'язки та права членства. Мета, ідейні засади, значення молодіжних структур для українства за кордоном.

Напрямки діяльності українських молодіжних громадських організацій: спортивний, культурно-просвітницький, волонтерський.

Діяльність пластових організацій, Спілки української молоді та інших організацій за кордоном на сучасному етапі.

Тема 3. Культурне життя моєї української громади. Громадські, суспільно-політичні та культурні виміри діяльності українців у діаспорі

Основні поняття: українська громада, волонтер, церква, майстер-клас, культурно-просвітницькі заходи.

Відзначення українських державних свят і пам'ятних дат. Громадська, волонтерська діяльність. Українські музеї у світі. Українські видання та мас-медіа. Акції української діаспори для підтримки Батьківщини. Участь представників української діаспори у захисті України (Маркіян Паславський, Михайло Яворський та ін.).

Презентація проєкту «Моя суботня/

недільна школа. Зв'язки з Україною».

Презентація проєкту «День вишиванки в країнах світу»

Модуль Х. Українська мова – твої ключі до світу

Тема 1. Українська мова – рідна мова, голос рідної землі (родичів). Українська книга

Основні поняття: українська мова — мова твоїх предків, рукописна книга, чорнило, перо, чорнильниця, каламар, книгодрукування, друкарня, буквар, читанка, фольклор, народні пісні, народні казки.

Історія українського книгодрукування. Рукописне Пересопницьке Євангеліє. «Апостол» – перша українська друкована книга, видана в 1574 р. Іваном Федоровим у Львові. Перший український «Буквар» (1574 р.). Києво-Печерська лавра як один із найбільших осередків книгодрукування в Україні. «Енеїда» І. Котляревського – перша друкована українська книга, написана розмовною українською мовою.

Український дитячий фольклор. Виміри прекрасного в українській народній словесності для дітей: календарно-обрядова поезія, народна казка, переказ, легенда, пісня. Народ скаже – як зав'яже. Відображення українських взаємин у слові (прислів'я, приказки, вірші, пісні).

Вислови про українську мову. Вивчення української мови за кордоном.

27 жовтня – День української писемності та мови.

21 лютого – Міжнародний день рідної мови.

Тема 2. «Я на сторожі коло їх поставлю Слово» (Т. Шевченко): Великий

Кобзар – творець сучасної української літературної мови

Основні поняття: Великий Кобзар (Т. Шевченко), кріпацтво, «Заповіт», поезія, художник.

Знайомство з поезією «Кобзаря» (дитячий «Кобзар») як перший досвід пізнання дитиною себе як українця(ки). Українська людина, історія, природа в «Кобзарі». Утвердження національної мови у творчості Т. Шевченка. Особистісний досвід пізнання дитиною художнього всесвіту «Кобзаря». Кирило-Мефодіївське братство.

Увіковічення Шевченка. Пам'ятники Кобзареві в Україні. Шевченко у світі. Музеї Шевченка. Твори Кобзаря у виконанні сучасних музикантів. Арт-проекти та художнє мистецтво і Тарас Шевченко.

Національна премія України імені Тараса Шевченка.

Тема 3. Український мовленнєвий етикет

Основні поняття: українська мова – мова твоїх рідних (родичів), найактуальніші теми для спілкування, гостинність українців, зустріч гостей, культура проводити вільний час і свята, українські форми привітання, звертання, прохання, слова ввічливості, слова вдячності, слова на прощання.

Слова прощання: «До побачення», «Бувайте здорові», «До вечора», «До зустрічі», «До завтра», «Прощайте», «На все добре».

Слова вдячності не лише традиційні «Спасибі!», «Дякую!», а й більш емоційні: «Іречно дякую!», «Уклінно дякую!», «Красно дякую!», «Файно дякую!», «Щиро дякую!», «Щиро вдячна/ий!», «Сердечно (щиросердно) Вам дякую!», «Дуже дякую!», «Я дуже Вам вдячна/ий»,

«Глибоко вдячна/ий за ...!», «Вельми вдячна/ий!».

У кожній життєвій ситуації мають застосовуватися відповідні вислови, до прикладу: «Слава Ісусу Христу», «Христос народився» (на Різдво), «Христос Воскрес» (на Великдень), «Зі святом» тощо.

Українська мова та медіапростір.
Додатки до мобільного телефону: Мова – ДНК нації. Р.І.Д. L-Lingo. Українська бібліотека

Онлайн-курс з популяризації української мови та літератури «мова моя» (від А до Я: література, історія, природа/географія...).

Режим доступу: <https://lms.e-school.net.ua/courses/course-v1:UIED+Curs5-7Nush+2024/course/>

II частина**Модуль I. Я і моя родина****Тема 1. Я, моя родина, мій народ – спадкоємність поколінь. Дерево мого роду**

Основні поняття: український народ, українська національна та громадянська ідентичність, цілісність, неперервність українського роду, українознавство.

Мое українське коріння. Взаємозв'язок багатьох поколінь українців через родинні зв'язки, природне довкілля, мову, традиційну культуру, спільну історичну долю.

Презентація проекту «Дерево мого роду»

Тема 2. Родина – осередок збереження, творення та передачі

українських духовних цінностей

Основні поняття: родина, культура взаємин, духовні цінності.

Родина – простір життя та розвитку українських традицій.

Культура взаємин в українській родині. Духовні цінності моєї родини та роду. Відображення ідеї роду в творах українських письменників: «Наймичка». Т. Шевченко; «Захар Беркут». І. Франко; «Кайдашева сім'я». Іван Нечуй-Левицький, «Марія», «Волинь». Улас Самчук, «Дорогою ціною». М. Коцюбинський; «Собор». Олесь Гончар; «Велика рідня» М. Стельмах, «Повінь». Ф. Потушняк, «Птахи покидають гнізда...». І. Чендей.

Презентація проекту «Духовні цінності моєї родини»

Тема 3. Історія мого роду – частина історії народу (вплив історичних подій на мій рід, родину)

Основні поняття: рід, родина, славетні предки, герої.

Кожна українська родина утворює цілісність України. Відомі українські родини Лисенків, Старицьких, Драгоманових, Косачів, Тобілевичів, Алчевських, Грінченків, Кандиб та ін. Їхній внесок в українську державну справу.

Мої славетні предки та їхній внесок в історію України та інших держав. Герої в моїй родині.

Презентація проекту «Внесок мого роду в розбудову української державності».

Презентація проекту «Почесні імена на бойових знаменах українських військ»

Модуль II. Символи та обереги українського народу

Тема 1. Обереги українців у побуті

Основні поняття: автентичні вишивки: гуцульська, буковинська, бойківська, подільська, полтавська, розпис на предметах побуту, техніка вишивки, символіка.

Відтворення народних символів України у предметах побуту, вишивці на сорочках та рушниках, у розписі посуду, кованих виробів, різьбленні, писанках.

Майстер-клас «Виготовлення народних оберегів для українського воїна»

Тема 2. Обереги, пов'язані з конкретними життєвими ситуаціями, святами та обрядами

Основні поняття: свята й обряди, традиційна обрядовість українців, весілля, поминальні обряди, хрестини.

Обереги, які українці використовують під час проведення свят і обрядів. Традиційна обрядовість українців. Українське весілля. Поминальні обряди. Хрестини. Пошанування загиблих родичів. Увіковічення пам'яті героїв російсько-української війни.

Тема 3. Національні символи України

Основні поняття: символіка, геральдика, сфрагістика, нумізматики, герої, гроші. Козацька символіка: корогва (прапор), бунчук, булава та її різновиди (тростина (палиця) та пірнач), каламар, литаври та печатка.

Державний Прапор, Державний Герб та Державний Гімн. Вияв ідеї державотворення в українській символіці, геральдиці, сфрагістиці, нумізматиці. Герби українських міст та історичних регіонів. Символіка кольорів.

Символіка визвольних змагань Української Народної Республіки, Української повстанської армії, військова

символіка та нагороди незалежної України. «Ой, у лузі червона калина похилилася» С. Чарнецького і Г. Труха – гімн УСС (Українських січових стрільців) і УПА (Української повстанської армії).

Слава Україні! Героям слава! – бойове гасло української перемоги. Знаки, символи української нескореності в умовах повномасштабної російсько-української війни. Військова символіка підрозділів, які входять до Сил оборони України. Прапор як атрибут і символ пошанування героїв, які загинули в російсько-українській війні.

Український гімн.

Презентація проекту «Символи та береги в моїй родині».

Перегляд виставки «Символ твоєї свободи. 100 років Державного Герба України»

Модуль III. Календарно-побутова обрядовість українців

Тема 1. Обрядовість зимового циклу

Основні поняття: свята українців зимового циклу.

Введення в храм Пресвятої Богородиці, Катерини, Андрія Первозваного, Миколая. Новорічно-різдвяна обрядовість: Святий Вечір. Різдво. Щедрування та колядування. Народний вертеп. Щедрий вечір. Преподобна Меланія. День Василя Великого. Новий рік. Голодна кутя. Водохреще (Богоявлення). Колядки, щедрівки, віншування, різдвяна атрибутика, дитячі ігри та забави.

Прикмети, повір'я, звичаї, пов'язані із зимовими святами.

Тема 2. Обрядовість весняного циклу

Основні поняття: свята українців весняного циклу.

Стрітіння, Масляна, Сорок святих, Теплою Олексі, Благовіщення, Великдень. Весняні заходи, веснянки, гаївки, танці-хороводи.

Прикмети, повір'я, звичаї, пов'язані із весняними святами.

Тема 3. Обрядовість літнього циклу

Основні поняття: свята українців літнього циклу.

Зелені свята (Трійця), Купальська обрядовість, Петра і Павла. Свята літніх польових робіт: жайинки, обжинки. Макоея, Спаса (Преображення Господнє), Перша Пречиста. Клечальна (Зелена) неділя, русалії, лікарські трави.

Прикмети, повір'я, звичаї, пов'язані з літніми святами.

Тема 4. Обрядовість осіннього циклу

Основні поняття: свята українців осіннього циклу.

Жайинки, жнива, обжинки, головосіки. Початок пори весіль. Завершення польових робіт: обжинки, Введення (Друга Пречиста), Здвиження (Воздвиження Чесного Хреста), Івана Богослова, Покрова Пресвятої Богородиці, Архистратига Михаїла.

Прикмети, повір'я, звичаї, пов'язані з осінніми святами.

Презентація проекту «Збережемо українську обрядовість»

Модуль IV. Українське природне довкілля

Тема 1. Географія проживання українців у давнину і сьогоденні. Етнографічне районування України

Основні поняття: Середня Наддніпрянина, Поділля, Слобожанщина, Полісся, Буковина, Покуття, Південна Бессарабія, Таврія, Крим, Дон, Запоріжжя, Галичина, Прикарпаття, Карпати, Закарпаття, Сіверщина, Волинь, Південь. Етнографічні групи: бойки, лемки, гуцули, поліщуки, сіверяни, русини, литвини.

Історико-етнографічне районування. Критерії виокремлення етнографічних територій.

Тема 2. Українське природне довкілля та його роль у формуванні українського етносу. Географічне районування України

Основні поняття: ландшафт, народний календар, народна метеорологія.

Фізико-географічне районування України: особливості ландшафту. Вплив природних чинників на особливості господарської діяльності українців різних регіонів держави.

Народний календар, народна метеорологія.

Тема 3. Природні пам'ятки України. Сім природних чудес України. Туристична мапа України, екотуризм. Екологічна культура

Основні поняття: природний заповідник, туризм, екотуризм, екологія, екологічна свідомість, екологічна культура.

Сім природних чудес України: Асканія-Нова (біосферний заповідник, Херсонщина), Дністровський каньйон (Вінницька, Івано-Франківська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька області), Гранітно-степове Побужжя (регіонально-ландшафтний парк, Миколаївщина), Мармурова печера (АР Крим), Подільські Товтри (національний

природний парк, Хмельниччина), Святязь (озеро, Волинь), Синевир (озеро, Закарпаття).

Природно-рекреаційні ресурси туризму в Україні. Створення інтерактивної карти з найкрасивішими місцями України. Екологічна ситуація в Україні. Екотуризм як спосіб розвитку екологічної культури сучасного суспільства. Злочини російської федерації в Україні проти довкілля.

Презентація проекту «Туристична карта. Унікальні природні пам'ятки України»

Модуль V. Основи українського життя, український побут

Тема 1. Основні форми господарювання українців. Господарська діяльність доби незалежності

Основні поняття: домашні господарства, фермерські господарства, приватні сільськогосподарські підприємства, кооперативи, господарські товариства, рослинництво (зернове господарство, вирощування технічних культур, овочів, картоплі, кормових, плодів і ягід), тваринництво (скотарство (молочне і м'ясне), свинарство, вівчарство та ін.), екологізація виробництва, будівельні матеріали; завод, фабрика, банк, Ан-225 «Мрія», атомні електростанції, Чорнобильська АЕС, конструкторське бюро «Південне», космічні апарати, оборонно-промисловий комплекс.

Промисловий та сільськогосподарський розвиток України. Атомна енергетика, літакобудування, машинобудування, суднобудування, радіоелектроніка, металургія, харчова промисловість.

Економіка України в умовах повномасштабної російсько-української війни

(втрати в українській промисловості, зернові коридори, значення українського сільського господарства для світової продовольчої безпеки та ін.).

Тема 2. Українське народне декоративно-ужиткове мистецтво та промисли

Основні поняття: кераміка, художній розпис, ткацтво, килимарство, техніки та регіональні особливості вишивки, в'язання, гончарство, деревообробництво, ковальство, гутництво, писанкарство, бондарство, обробка шкіри (кожум'яки, лимарство, кушнірство), стельмаство (виготовлення саней та возів). Іграшки. Писанкарство. Витинанки. Народний іконопис.

Домашні ремесла та художні промисли. Чумацтво. Ткацтво. Вишивка. Килимарство. Художня обробка шкіри. Деревообробка. Гончарство. Гутництво. Художній метал. Іграшки. Писанкарство. Витинанки.

Художні центри: Опішня, Решетилівка на Полтавщині; Ічня, Дігтярі на Чернігівщині; Петриківка на Дніпропетровщині; Кролевець на Сумщині; Бубнівка, Клембівка на Вінниччині; Яворів та Пістинь на Івано-Франківщині.

Народний іконопис. Еволюція українського живопису. Українські народні митці (Марія Примаченко, Катерина Білокур, Поліна Ройко та ін). Злочини російської федерації проти пам'яток українського мистецтва.

Тема 3. Забудова та устрій українських поселень, народний одяг та кухня

Основні поняття: село, присілок, хутір, кузня, млин, корчма, крамниця, гамазей, замок, фортеця, адміністративні

будівлі (урядовий будинок (управи), церква, рагуша, школа, майдан, ринок, корчма, господарчо-виробничі споруди (вітряк, водяний млин, кузня), вулиця, куток, провулок, майдан, площа, сусіди, межа, толока, гурт, ватага, громада, громадські зібрання, громадська думка, особистий голос, право, спільна мета, майдан (велелюдне зібрання люду), сорочка, плахта, кептар, керсетка, кожух, очіпок, хустка, прикраси, святкові страви.

Етнографічні особливості двору і житла. Фортифікаційні споруди на території України. Сільська громада та громадський побут. Забудова українських міст. Міста та міська обрядовість. Традиційні функції та класифікація народного одягу. Регіональні риси традиційного вбрання українців XIX – поч. XX ст. Особливості народного харчування.

Презентація проекту «Господарська діяльність в Україні»

Модуль VI. Українська держава. Сторінки історії

Тема 1. Русь-Україна. Галицько-Волинська держава

Основні поняття: шлях з варяг у греки, Русь (Русь-Україна), князь, дружина, полюддя, данина, печеніги, язичництво; Хрещення Русі, Візантія, «Руська правда», монголи.

Виникнення і становлення Давньоруської держави за Олега, Ігоря, Святослава і княгині Ольги. Русь-Україна за часів Володимира Великого. Хрещення Русі. Київська держава (Русь-Україна) за Ярослава Мудрого. «Руська правда». Володимир Мономах. «Словом о полку Ігоревім».

Королівство

Руське

(Галицько-Волинська держава). Походи монголів на Русь. Данило Галицький – король Русі.

Тема 2. Україна в XVI – першій половині XVII ст. Українське козацтво

Основні поняття: Люблінська унія, Пересопницьке Євангеліє, Іван Федоров, Костянтин Острозький, козацтво, гетьман, козацька рада.

Етносоціальна структура українського суспільства. Люблінська унія 1569 р. та її вплив на українські землі. Василь-Костянтин Острозький. Реформація та контрреформація в Україні. Православні братства. Рукописна книга та книгодрукування. Берестейська церковна унія 1596 р. Утворення греко-католицької церкви. Митрополит Петро Могила, розвиток культури і освіти в XVI – першій половині XVII ст.

Виникнення запорозького козацтва – Запорозька Січ. Дмитро Вишневецький. Військово-політична організація козацтва та військове мистецтво українського козацтва. Життя і побут козаків. Славні гетьмани та кошові отамани: Петро Сагайдачний, Богдан Хмельницький, Іван Мазепа, Кость Гордієнко, Пилип Орлик, Петро Калнишевський.

Тема 3. Становлення Української козацької держави. Національно-визвольна війна під проводом Б. Хмельницького. Гетьманщина

Основні поняття: козаки, реєстрове козацтво, договір, гетьман, старшина, низове козацтво.

Причини та хід національно-визвольної війни українського народу під проводом Богдана Хмельницького. Утворення Української гетьманської держави.

Українсько-московський договір 1654 р. Україна за часів І. Виговського. Гадяцький трактат. Велике князівство Руське (1658–1659). Конотопська битва (1659). Правобережна та Лівобережна Україна в 60–80-х роках XVII ст. Руїна: причина і наслідки.

Петро Дорошенко – спроби об'єднання Лівобережної та Правобережної України. Україна за гетьмана Івана Мазепи, його внутрішня та зовнішня політика. Україна в подіях Північної війни. Полтавська битва. Конституція Пилипа Орлика.

Ліквідація козацтва на Правобережній Україні. Імперський наступ на автономію Гетьманщини. Українське суспільство у 20–90-х роках XVIII ст.

Тема 4. Доба Відродження і пробудження України

Основні поняття: «Руська трійця», українська літературна мова, «Русалка Дністрова», «Кобзар», Кирило-Мефодіївське братство, «Хлопоманство», «Народовці» та «москвофіли», товариство «Просвіта», Братство тарасівців. Українські січові стрільці.

Адміністративно-територіальний устрій українських територій у складі Російської та Австрійської (Австро-Угорської) імперій.

Революція 1848–1849 рр.: національний рух у західноукраїнських землях. Головна руська рада. «Руська трійця». «Русалка Дністрова». Скасування панщини.

Початок українського національного руху. Формування сучасної української національної самосвідомості. Початок формування української літературної мови, Іван Котляревський. «Енеїда», Тарас Шевченко. «Кобзар».

Кирило-Мефодіївське братство та його роль у національному русі.

Валуєвський циркуляр і Емський указ – наступ на українську мову. Ліквідація кріпацтва та реформи 1860–1870-х років.

Рух громад в Україні. Київська громада: В. Антонович, О. Кониський, М. Драгоманов.

Товариство «Просвіта». Наукове товариство імені Шевченка. Братство тарасівців. Політизація українського руху.

Перша світова війна (1914–1918). Організація УСС, Українська Національна Рада. Союз визволення України (СВО). Бої січових стрільців з російськими військами. Д. Вітовський.

Тема 5. Боротьба за волю і незалежність. Доба тоталітаризму

Основні поняття: Українська революція 1917–1921 рр., Центральна Рада. Українська Народна Республіка. Українська гетьманська держава П. Скоропадського. Холодний Яр. ЗУНР (Західноукраїнська Народна Республіка). Акт злуки. Голодомор. Карпатська Україна. Проголошення Української держави 30 червня 1941 р. Друга світова війна. УПА (Українська повстанська армія). ООН (Організація Об'єднаних Націй). Рух опору. ОУН (Організація українських націоналістів). Формування державних інститутів за доби Центральної Ради: створення Української Центральної Ради, Генеральний секретаріат, Універсали Центральної Ради як важливі віхи розвитку законодавства. Внутрішня та зовнішня політика Центральної Ради. Перша війна радянської Росії з УНР. Проголошення незалежності УНР. Бій під Крутами. Берестейський мир.

Українська гетьманська держава

П. Скоропадського (основні засади внутрішньої і зовнішньої політики, причини падіння Гетьманату). Державотворча політика Директорії (проблеми пошуку шляхів збереження незалежності, С. Петлюра та його роль у державотворчому процесі, причини поразки Директорії).

Холодний Яр – визвольна боротьба. ЗУНР та її роль у об'єднувачому процесі, створення соборної Української держави (створення ЗУНР, її державотворча політика, взаємозв'язки ЗУНР та УНР, причини падіння ЗУНР, її історичне значення). Акт злуки. Проголошення Соборності України 1919 р.

Боротьба більшовиків за утвердження радянської влади в Україні. Союзний договір 1922 р., його суть та наслідки для українського народу.

Українізація та її наслідки.

Голодомори 1921–1923, 1932–1933, 1946–1947 років.

Українські землі у складі СРСР, Польщі, Чехословаччини та Румунії в міжвоєнний період (20–30-ті рр. ХХ ст.).

Україна й українці у Другій світовій війні. Карпатська Україна. Створення ОУН. Визвольна боротьба УПА. Проголошення Української держави 30 червня 1941 р.

Україна – один із засновників ООН. Рух опору.

Тема 6. Державне самоутвердження України

Основні поняття: шістдесятники, дисидентський рух, Українська Гельсінська спілка. Народний рух України. Українські політичні партії. Декларація про державний суверенітет України. Акт проголошення незалежності України. Розпад СРСР. Утвердження державних

символів. Помаранчева революція. Революція гідності. Небесна Сотня, Збройні сили України, російсько-українська війна.

Шістдесятники, дисидентський рух, Українська Гельсінська спілка. Розгортання руху за незалежність України в другій половині 80-х років ХХ ст. Народний рух України. Українські політичні партії. Декларація про державний суверенітет України 16 липня 1990 р. та її значення в державотворчому процесі. Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р. Розпад СРСР: причини та наслідки. Всенародний референдум 1 грудня 1991 р. Утвердження державних символів (герб, прапор, гімн). Визнання незалежності України світовим співтовариством. Україна в міжнародних відносинах. Конституція України 28 червня 1996 р. Рухи протесту початку 2000-х років.

Помаранчева революція 2004 р.

Революція гідності 2013–2014 рр. Небесна Сотня: Герої не вмирають...

Хронологія російсько-української війни 2014–2024 рр.

2014–2021 рр. – початок прямої збройної агресії російської федерації проти України, окупація Автономної Республіки Крим, частини Донецької та Луганської областей. Героїчний опір українців.

2022 р. – початок повномасштабного вторгнення військ російської федерації на територію України. Незламна Україна: провал московських планів швидкої анексії. Злочини російської федерації проти цивільного населення України. Героїзм українського народу в боротьбі за суверенітет української держави в умовах воєнної агресії російської федерації. Героїчні подвиги військовослужбовців:

Василя Сліпака, Ігоря Бедзая, Дмитра Коцюбайла, Володимира Лободюка, Михайла Матюшенка, Віталія Нежинського, Олега Сенцова, Андрія Рудого, Дениса Антіпова, Дениса Прокопенка, Сергія Волинського, Олега Хоменка, Дениса Шлеги, Катерини Поліщук, Юлії Паєвської, Юлії Микитенко, Олени Білозерської, Ярини Черногуз та інших. Феномен волонтерського руху. Меморіалізація пам'яті українських героїв.

Презентація проекту «Вражаючі сторінки історії українського народу».

Перегляд відеоматеріалу Українського інституту національної пам'яті «Бойовий шлях Армії УНР: командири, військові підрозділи, ключові операції».

Презентація проекту «Волонтери – сила українського суспільства».

Презентація проекту Українського інституту національної пам'яті «Діалоги про війну»

Модуль VII. Знані українці давнини і сьогодення

Тема 1. Творці української державності

Основні поняття: державність, консерватизм, націоналізм, історик, митрополит, головнокомандуючий, дисидент, патріарх.

Націонал-самостійницька концепція М. Міхновського. Націєтворча державницька концепція В. Липинського. Український інтегральний націоналізм Д. Донцова.

Діяльність творців української державності: голова Центральної Ради – М. Грушевський, голова Генерального секретаріату Української Центральної Ради – В. Винниченко, голова Директорії УНР, Головний Отаман військ і флоту

УНР – С. Петлюра, гетьман П. Скоропадський, полковник Є. Коновалець, митрополит А. Шептицький, патріарх Й. Сліпий, провідник ОУН(м) А. Мельник, провідник ОУН(б) С. Бандера, головнокомандуючий УПА Р. Шухевич, дисиденти – Є. Сверстюк, В. Чорновіл, Л. Лук'яненко, М. Горинь, Б. Горинь, А. Горська, Ю. Бадзьо, І. Світличний, М. Руденко, В. Стус, І. Дзюба, Святейший Патріарх Київський та всієї Русі-України Володимир (Романюк).

Презентація проекту «Творцем української державності для мене є...»

Тема 2. Винаходи українців

Основні поняття: винахідник, конструктор, біолог, генетик, анатом, гістолог, нейрофізіолог, природодослідник, рентген, ноосфера.

Створення прообразу сучасних рентгенівських апаратів (X-променів) – Іван Пулюй, технологія опріснення морської води для пиття – Леонард Смирнов, електричний трамвай – Федір Піроцький, конструктор перших космічних кораблів і штучних супутників Землі – Сергій Корольов, винахідник вертольота – Ігор Сікорський, зварювання живих тканин – Євген Патон та ін.

Відомі науковці:

Ілля Мечников – біолог;

Володимир Бец – український анатом і гістолог;

Олександр Ковалевський – український природодослідник;

Сергій Виноградський – геніальний мікробіолог;

Володимир Вернадський – творець вчення про ноосферу, його ім'ям названо Національну бібліотеку України;

Сергій Гершензон – видатний український учений у галузі молекулярної

біології та генетики, один із засновників Інституту молекулярної біології і генетики НАН України;

Микола Амосов – видатний український лікар, вчений у сфері серцево-судинної хірургії;

Платон Костюк – видатний український нейрофізіолог;

Ольга Броварець (нар. 1986 р.) – старша наукова співробітниця Інституту молекулярної біології і генетики НАН України, яка захистила докторську дисертацію «Мікроструктурні механізми виникнення спонтанних точкових мутацій» і на початку 2016 року стала наймолодшим доктором наук України.

Українка Марина В'язовська – друга в історії жінка, яка отримала медаль Філдса (2022), найпрестижнішу відзнаку з математики для молодих науковців.

Презентація проекту «Винаходи та інновації. Винахідники України»

Тема 3. Культурно-мистецька спадщина українців

Основні поняття: корифеї українського театру, творці української музики та художньої творчості.

Знані корифеї українського театру – доля, творчість, талант: Марко Кропивницький, Михайло Старицький, брати Тобілевичі (Іван Карпенка-Карий, Микола Садовський, Панас Саксаганський), Марія Заньковецька, Ганна Затиркевич-Карпинська, Соломія Крушельницька, Лесь Курбас.

Видатні українські кіномитці: Олександр Довженко, Сергій Параджанов, Леонід Биков, Іван Миколайчук.

Відомі українські оперні та камерні співаки: Борис Гмиря, Дмитро Гнатюк, Анатолій Солов'яненко, Євгенія Мірошниченко, Діана Петриненко, Олена

Гребенюк, Василь Сліпак та ін.

Творці української музики: Максим Березовський, Дмитро Бортнянський, Артем Ведель, Микола Лисенко, Микола Леонтович («Щедрик»), Борис Лятошинський, Володимир Івасюк, Назарій Яремчук.

Художня творчість: Микола Пимоненко, Олександр Мурашко, Казимир Малевич, Михайло Бойчук, Олександра Екстер, Георгій Нарбут, Катерина Білокур, Марія Примаченко, Тетяна Яблонська, Олександр Архипенко, Василь і Федір Кричевські.

Діячі української культури в спротиві російській агресії. Світові орбіти українського митця і мій досвід прочитання їхньої творчості.

Презентація проекту «Відомий митець України для мене – ...»

Модуль ІХ. Культурні пам'ятки України

Тема 1. Неповторні замки і фортеці України

Основні поняття: замок, фортеця, англійська готика, французький Ренесанс, автентичний.

Хотинська фортеця (м. Хотин, Чернівецька область).

Кам'янець-Подільський замок (Хмельницька область).

Аккерманська (Білгород-Дністровська) фортеця (Одеська область). Меджибізький замок (Хмельницька область).

Замок Паланок (м. Мукачеве, Закарпатська область).

Палац Кирила Розумовського (Чернігівська область).

Шарівський замок (Харківська область).

Палац графів Шенборнів (Закарпатська область).

Жовківський замок (Львівська область).

Підгорецький замок (с. Підгірці, Львівська область).

Палац Даховських (с. Леськове, Черкаська область).

Золочівський замок (Львівська область).

Замкова гора (м. Київ).

Високий замок (м. Львів).

Презентація проекту «Найдивовижніші фортеця або замок України»

Тема 2. Вражаючі мости в Україні

Основні поняття: Старий австрійський міст у Ворохті на Івано-Франківщині. Тернопільський віадук у селі Плебанівка. Інгульський міст у Миколаєві. Амурський (Старий) міст у Дніпрі. Арковий міст у Запоріжжі. Міст чотирьох євангелістів у Закарпатті. Міст Є. Патона, Південний міст (м. Київ).

Презентація проекту «Мости – пам'ятки архітектури»

Тема 3. Монастирі та церкви України

Основні поняття: Софія Київська, Андріївська церква, Києво-Печерська лавра (м. Київ), Почаївська лавра (Тернопільська область), Крехівський монастир (Львівська область), Свято-Успенська Святогірська Лавра (Донецька область), Троїцький собор (Дніпропетровська область), Георгіївський монастир на Козацьких Могилах (Рівненська область), Іллінська церква (с. Суботів, Черкаська область), собор святого Юра у Львові, церква Успіння Пресвятої Богородиці (м. Львів), Вірменський собор (м. Львів), Свято-Покровська церква-фортеця

(с. Сутківці). Пам'ятки дерев'яної са-
кральної архітектури України.

*Презентація проекту «Святими міс-
цями України»*

Тема 4. Обласні центри України. Найбільші міста України

Основні поняття: столиця України,
міста-мільйонники.

Київ – столиця України. Міста-герої
– форпости українського опору під час
відсічі збройної агресії російської фе-
дерації проти України: Буча, Гостомель,
Ірпінь, Миколаїв, Охтирка, Волноваха,
Маріуполь, Харків, Херсон, Чернігів.

*Презентація проекту «Моя подорож
Україною»*

Модуль IX. Українці у світі

Тема 1. Історія формування україн- ської діаспори

Основні поняття: українська діаспо-
ра.

Визначення терміна «українська ді-
аспора». Чотири хвили масового переселення з України. Розселення українців у
світі. Масова міграція українців за кор-
дон після початку повномасштабної ві-
йни.

*Презентація проекту «Розселення
українців у світі»*

Тема 2. Розвиток українського сус- пільства в діаспорі

Основні поняття: громадські та куль-
турницькі організації в діаспорі.

Історія освіти в діаспорі. Історія
українського книговидання в діаспорі.
Досягнення українського письменства
в західному світі. Українські бібліоте-
ки в світі. Громадські та культурницькі
організації в діаспорі. Внесок діаспори,

зміцнення міжнародного авторитету
України. Допомога зарубіжних україн-
ців у протидії російській агресії. Волон-
терська допомога світового українства
Україні в умовах повномасштабної ро-
сійсько-української війни.

*Презентація проекту «Культурні до-
сягнення зарубіжних українців»*

Тема 3. Молодіжні організації укра- їнської діаспори

Основні поняття: спортивно-ру-
ханкові організації, Шкільна Рада при
УККА (США), Міжнародна українська
школа, Світовий конгрес українських
молодіжних організацій (СКУМО), Сві-
това Координаційно-Виховна Освітня
Рада (СКВОР).

Українські молодіжні організації за
кордоном: історія та сучасність. Діяль-
ність Шкільної Ради в США, Міжнарод-
ної української школи. Перший форум
молоді української діаспори. Конгрес
українських молодіжних організацій.
Міжнародний конкурс знавців україн-
ської мови імені Петра Яцика. Міжна-
родний конкурс з українознавства.

*Презентація проекту «Пластові ор-
ганізації в різних країнах».*

*Презентація проекту «Українці ді-
аспори, посланці нескореної країни, допо-
мога закордонного українства у протидії
російській агресії»*

Модуль X. Українська мова – твої ключі до світу

Тема 1. Із глибини віків до сучас- ності: українська мова в її історичному розвитку

Основні поняття: мова народна і
мова літературна, літописи та «Сло-
во про Ігорів похід», народні думи,

історичні пісні, українське бароко.

Літописні оповіді. Давньоукраїнські літописи та «Слово про Ігорів похід». Мова народних дум, історичних пісень та книжних пам'яток українського барокового письменства. Українська мова в духовному житті українського козацтва. І. Мазепа – творець високої поезії народною українською мовою («Дума», «Пісня про чайку»). Мовні практики Г. Сковороди. Афоризми.

Презентація проекту «Філософська скарбничка Григорія Сковороди»

Тема 2. Українські письменники

Основні поняття: письменник, поет, пісня, шістдесятники, громадянська позиція, героїзм.

Пісні літературного походження «Ще не вмерла України...», «Ой, у лузі червона калина похилилася».

Нова українська література: І. Котляревський, Г. Квітка-Основ'яненко, П. Куліш.

Патріотичні мотиви творів Т. Шевченка. Образ мужньої, сильної духом Лесі Українки. Змалювання героїчної боротьби у творах Івана Франка.

Українська драматургія і театр 70–90-х років XIX ст.

Основні риси українського модернізму (О. Кобилянська, М. Коцюбинський, В. Стефаник, Леся Українка, М. Вороний, В. Винниченко).

Образ рідної людини та важливість родинних цінностей. В. Нестайко.

Представники «Розстріляного відродження».

Поезія шістдесятників.

Сучасна українська поезія та проза: С. Жадан, В. Герасим'юк, І. Римарук, О. Забужко, М. Матіос, В. Шкляр, Т. Федюк, Л. Пономаренко, В. Лис та ін. Тема

війни в літературі. «Рядки, обпалені вогнем»: українське художнє слово у вирі російсько-української війни: Б. Гуменюк, М. Кривцов, В. Амеліна, В. Вакуленко, Я. Черногуз, С. Пантюк, О. Хоменко та ін.

Тема 3. Багатство української мови

Основні поняття: мова, лексика, спілкування, стиль, тип, жанр мовлення.

Шляхи збагачення лексики української мови. Синоніми, омоніми, антоніми, пароніми. Синонімічне багатство мови. Лексична сполучуваність. Складні випадки слововживання. Фразеологізми в мовленні.

Стилі мовлення.

Словники й довідкова література. Електронні словники.

Українська літературна вимова, правопис. Специфіка української мови: апостроф, подвоєння приголосних, зменшувальні префікси і суфікси.

Літературні казки. Епічні твори. Драматичні твори. Ліричні твори. Акровірші. Стилі й жанри в українській літературі.

Презентація проекту «Мовна стійкість» особистості – запорука збереження національної ідентичності українця».

Онлайн-курс з популяризації української мови та літератури «мова моя» (від А до Я: література, історія, природа/географія...).

Режим доступу: <https://lms.e-school.net.ua/courses/course-v1:UIED+Curs5-7Nush+2024/course/>

Додаткові матеріали для вчителя

1. Азарова Г. В. Відкритий урок з українознавства, 7 клас. Тема уроку: «Українська культура як предмет

дослідження», 25.01.2021. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=9O2WcqZmB6E&list=PLIGNgJeEMVGPPFKsD2AQVWck0NsYeFH-u&index=94>

2. Александров О.В. Відкритий урок з українознавства, 7 клас. Тема уроку: «Культурно-мистецька спадщина. Корифеї українського театру», 08.02.2021. URL: https://www.youtube.com/watch?v=ZWGngaZkN_0&list=PLIGNgJeEMVGPPFKsD2AQVWck0NsYeFH-u&index=69

3. Андрей Шептицький. Біографія. Історія України! URL: https://www.youtube.com/watch?v=dAw77xGrh_E&ab_channel=%D0%9E%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%96%D0%B9%D0%93%D0%B5%D1%82%D1%8C%D0%BC%D0%B0%D0%BD

4. Блізніченко О.А. Відкритий урок з українознавства, 8 клас. Тема уроку: «Енеїда – енциклопедія українського народознавства», 21.01.2021. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Qjmn5SNBWtg&list=PLIGNgJeEMVGPPFKsD2AQVWck0NsYeFH-u&index=98>

5. Бойко М. І. Відкритий урок з українознавства, 9 клас. Тема уроку: «Українські мотиви та образи в зарубіжній літературі», 02.12.2020. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=l0PrAiDwo-8&t=76s>

6. Вангородська Т. М. Відкритий урок з українознавства, 7 клас. Тема уроку: «Замки та фортеці України», 04.02.2021. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=JO-mympKpGA&list=PLIGNgJeEMVGPPFKsD2AQVWck0NsYeFH-u&index=75>

7. Вангородська Т. М. Відкритий урок з українознавства, 9 клас. Тема уроку: «Мова, як засіб єднання українського народу», 15.02.2021. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=S3V9lvOxyw4&list>

=PLIGNgJeEMVGPPFKsD2AQVWck0NsYeFH-u&index=53

8. Вебінар «Інноваційна освітня педагогічна платформа «Великий світ маленької дитини»/національна ідея творення громадянського суспільства в контексті етнонаціональної структури держави/». URL: https://www.youtube.com/watch?v=PRCGzwl4CA&ab_channel=%D0%9A%D0%B0%D0%B1%D1%96%D0%BD%D0%B5%D1%82%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B0

9. Вебінар «Україна: сакральний вузол Євразії на зламі тисячоліть». URL: <https://youtu.be/yQ3QtstFG9E>

10. Вебквести. Створюйте власні вебквести та проводьте навчання з детальним контролем рівня знань. URL: <https://vseosvita.ua/webquest>

11. Великдень: давні традиції та звичаї. Краєвиди України. URL: https://www.youtube.com/watch?v=ISR5UpPOhTA&ab_channel=%D0%9A%D1%80%D0%B0%D1%94%D0%B2%D0%B8%D0%B4%D0%B8%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8

12. Великдень. Чого ми не знаємо? Коріння: культурні традиції України. URL: https://www.youtube.com/watch?v=-Ko3zkcVo_k

13. Відеоматеріал «Бойовий шлях Армії УНР: командири, військові підрозділи, ключові операції». URL: https://www.youtube.com/playlist?list=PLitKIb_cEyqeZ2EBEe_D8NNRAwSSh7US8

14. Всеукраїнська школа онлайн. Озера. Штучні водойми. URL: https://ua.mozaweb.com/Extra-Video-Yak_znikayut_ozera-209621

15. Головай І. А. Відкритий урок з українознавства, 9 клас.

- Тема уроку: «Феномен України», 12.02.2021. URL: https://youtu.be/KWtZz07Ighk?si=kBy_7Kq3STLYfeBm
16. Давні українські традиції. Канал Visit Ukraine. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=jEf803ilzrY>
17. Діалоги про війну. Освітній проект Українського інституту національної пам'яті. URL: https://www.youtube.com/playlist?list=PLitKIB_cEYqfH5qWy0Ibm_2D825bFHEp
18. Документальний фільм «Спадок Голоду: Пам'ять нації» (на телеканалі «Рада»). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=H7QqabAg-GA>
19. Експедиція Україною. URL: <http://ukrainer.net/expedition/>
20. Електронна бібліотека Науково-дослідного інституту українознавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка. URL: <https://ndiu.knu.ua/elektronna-biblioteka>
21. Електронні видання Українського інституту національної пам'яті. URL: <https://uinp.gov.ua/elektronni-vydannya>
22. Етнографія. URL: <http://ethnography.org.ua/>
23. Журнал «Українознавство». URL: <https://ndiu.knu.ua/ndiu/vydannia-institutu>
24. Журнал «Українознавчий альманах». URL: <https://ukralmanac.knu.ua/index.php/ua>
25. Історія України / Богдан Ступка. Серії 1-14. URL: https://www.youtube.com/playlist?list=PLS6wYX1Haw_7-vVd02u-V-tjatPC9T1hs
26. Історія України за 15 хвилин. Анімаційне відео Українського інституту національної пам'яті. URL: https://www.youtube.com/playlist?list=PLitKIB_cEYqdfioiqU4JtZrF7BtRMzWJa4
27. Казки бабусі Ірени. Материнські сльози. URL: <https://i-ua.tv/programs/kazky-babusi-ireny/88561-kazky-babusi-ireny-materynski-slozy>
28. Кондратюк Л. Відкритий урок з українознавства, 8 клас. Тема уроку: «Україна в картинах Катерини Білокур», 19.02.2021. URL: https://youtu.be/_uZhq0-bejQ?si=ptt7rHfpE_IM3ZGh
29. Лавренчук Т. С. Відкритий урок з українознавства, 7 клас. Тема уроку: «Обереги в житті українців», 29.01.2021. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=FCmHhvgL720&list=PLIGNgJeEMVGPPFKsD2AQVWck0NsYeFH-u&index=85>
30. Лавренчук Т. С. Відкритий урок з українознавства, 7 клас. Тема уроку: «Традиційне українське житло», 18.03.2021. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=huss1IEQz2A&list=PLIGNgJeEMVGPPFKsD2AQVWck0NsYeFH-u&index=8>
31. Методичні матеріали Міжнародного конкурсу для вчителів загальноосвітніх навчальних закладів «Українознавчі пріоритети навчально-виховного процесу»: збірник конспектів уроків. Автор. кол-в: Науменко Л. Г., Газізова О. О., Кононенко А. М., Бойко С. М. Київ.: Науково-дослідний інститут українознавства, 2021. 337 с.
32. Музей Івана Гончара. URL: <https://my.etnoua.info/>
33. Музейний простір. Музеї України та світу. URL: <http://prostir.museum/>
34. Навчальний контент для вчителів за програмами українознавчого компонента. URL: https://znayshov.com/News/Details/navchalnyi_kontent_dlia_vchyteliv_za_prohramamy_ukrainoznavchoho_komponenta
35. Найкращі українські мультфільми всіх часів. URL: <https://www.ukrinform.ua/>

rubric-culture/1995422-najkrasi-ukrainski-multifilmi-vsiv-casiv.html

36. Наукове видання «Insula». URL: <https://insula.in.ua/>

37. Науково-освітній портал «Кобзар». URL: <http://kobzar.info>.

38. Невідома Україна. Науково-педагогічна бібліотека м. Миколаєва. URL: https://library.mk.ua/resurses/virtual_presentations/nevidoma-ukraina/

39. Неймовірні персонажі та дивовижні явища: вийшов новий сезон шоу про українську міфологію. URL: https://znayshov.com/News/Details/neimovirni_personazhi_ta_dyvovyzhni_Yavyshcha_vyishov_novy_i_sezon_shou_pro_ukrainsku_mifolohiiu

40. Нескорені міста: конструктор уроку про українські міста. URL: https://znayshov.com/News/Details/neskoreni_mista_konstruktor_uroku_pro_ukrainski_mista

41. Обереги. Що охороняє українців? Коріння: культурні традиції України. URL: https://www.youtube.com/watch?v=vf3UboL5_9E

42. Обласна універсальна наукова бібліотека імені Д. І. Чижевського. Електронні бібліотеки України. Електронні бібліотеки світу. Електронні бібліотеки зображень/ відео. URL: <http://library.kr.ua/libworld/elib.html>

43. Онлайн-курс з популяризації української мови та літератури «мова моя» (від А до Я: література, історія, природа/географія...). URL: <https://lms.e-school.net.ua/courses/course-v1:UIED+Curs5-7Nush+2024/course/>

44. Освітній ресурс для вчителів українознавства. URL: <https://ndiu.knu.ua/osvitnia-diialnist/osvitnii-resurs-dlia-vchyteliv-z-ukrainoznavstva>

45. Освітня платформа «Faino»:

навчаюся граючи, навчаюся.... URL: <https://faino.school/>

46. Офіційний сайт національного заповідника «Хортиця». URL: <https://ostriv.org/>

47. Офіційний youtube канал музею Гончара з матеріалами, лекціями, обрядами і експедиціями. URL: https://www.youtube.com/channel/UCfouTeXK0IIOsM_QpHVgo7A

48. Офіційний youtube канал сайту «Етнографія» з автентичними фольклорними записами. URL: <https://www.youtube.com/channel/UC2GyqqeyzewJMQi1hbgdBTg>

49. Про козаків, Січ та українську ментальність – в Україні запустити новий проект із доповненою реальністю. URL: https://znayshov.com/News/Details/pro_kozakiv_sich_ta_ukrainsku_mentalnist_v_ukraini_zapustyty_novy_i_proiekt_iz_dopovnenoiu_realnistiu#google_vignette

50. Ребуси. Генератор ребусів. URL: <http://rebus1.com/ua/>

51. Серія фільмів «Історія України» та науково-пізнавальна програма «Невідома Україна». Національний ТУ «Дніпровська політехніка» – відповідність Часу. URL: https://ipt.nmu.org.ua/ua/multimedia/navch_video.php

52. Символ твоєї свободи. 100 років Державного герба України. Фотодокументальна виставка. URL: <https://uinp.gov.ua/vystavkovi-proekty/vystavka-symvol-tvoyeyi-svobody-100-rokiv-derzhavnogo-gerba-ukrayiny>

53. Скансени – Музеї просто неба в Україні. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%83%D0%B7%D0%B5%D0%B9_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BE_%D0%BD%D0%B5%D0%B1%D0%B0

54. Статті науковців Національного

заповідника «Хортиця». URL: <https://ostriv.org/vidviduvacham/>

55. Сучасні патріотичні пісні: конспект та презентація для уроку. URL: https://znayshov.com/News/Details/suchasni_patriotychni_pisni_konspekt_ta_prezentatsiia_dlia_uroku

56. Таємниці української вишивки. Коріння: культурні традиції України. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=c7v7CuOAuSY>

57. Топ-10 українських мультфільмів: вчимося на своєму. Всеосвіта. URL: <https://vseosvita.ua/c/news/post/77182>

58. Топ-10 українських мультфільмів для дітей і дорослих. URL: <https://shotam.info/top-10-ukrainskykh-multfilmiv-dliaditey-i-doroslykh/>

59. Україна – це Культура. Тисячолітні українські традиції на Google Arts & Culture! URL: https://www.youtube.com/watch?v=2g_TQGDGMGg

60. Українська Міфологія. Кому поклонялись наші предки до християнства? Коріння: культурні традиції України. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=YtEyf689zzI>

61. Урок: Як знайти на карті України свій рідний край? Всеосвіта. URL: <https://vseosvita.ua/lesson/yak-znaity-na-karti-ukrainy-svii-ridnyi-krai-286315.html>

62. Фаріон І. «Ген українців» з Іриною Фаріон. Тарас Шевченко: геній без наступника і фанатик національної ідеї. URL: https://www.youtube.com/live/9o7DlmlIY1Q?si=N6LaZAgYImm7_Lgr

63. Фаріон І. Війна за Мир: сила Мови. URL: https://youtu.be/Ytm_cg-IzwM?si=qfJnI7iLprUva9SU

64. Фаріон І. Гетьман, який змінив історію народів. Богдан Хмельницький. Велич особистості. URL: https://youtu.be/7_hEu82Ft64?si=3hznEdTUF-sFymzE

65. Фаріон І. Історія української мови: феномен Шевченка, вплив Радянського Союзу, англоварваризація. Як зароджувалась та розвивалась українська мова? URL: <https://youtu.be/Nzt2NjsjUYU?si=4VNSl8tYx-enWdUv>

66. Фаріон І. Микола Міхновський: Батько українського націоналізму. Ген українців. URL: <https://youtu.be/jpkqZkX9lAI?si=wFzG0YjUYed5RgKe>

67. Фаріон І. Олена Пчілка – перша жінка-націоналістка, журналістка, видавець, академік. URL: <https://youtu.be/42j4ry2wuWU?si=3PX94K7mifSgCdGQ>

68. Фаріон І. Степан Бандера – символ боротьби за національну державу. Ген українців з Іриною Фаріон. URL: <https://www.youtube.com/live/fNZ17WhXf7Q?si=qxvQ5V78tq3btKSZ>

69. Фаріон І. Степан Бандера. Авторська передача Ірини Фаріон. Велич особистості. URL: https://youtube.com/playlist?list=PLSnlkbZxSf-HXgDc1h4Ljgyu0or_DCkw&si=SL6E1l6tI0OVib9P

70. Цікаві археологічні знахідки на території України. URL: https://znayshov.com/News/Details/tsikavi_arkheolohichni_znakhidky_na_terytorii_ukrainy

71. Ціпка А., Бойко Т., Газізова О., Бойко С. Програма курсу за вибором «Українознавство» для 5–11 класів закладів загальної середньої освіти України. Українознавство. 2020. № 1 (74). С. 98–147. URL: [http://ndiu.org.ua/book/journal/2020/1\(74\)-w.pdf](http://ndiu.org.ua/book/journal/2020/1(74)-w.pdf).

72. Чабайовська М. І., Омельченко Н. М., Кальчук М. І. Я люблю Україну: освітні програми курсу українознавства за вибором для закладів загальної середньої освіти (1-2 та 3-4 класи). Схвалено для використання у загальноосвітніх

навчальних закладах комісією з педагогіки та методики початкового навчання Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України (лист ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» від 18.06.2020 № 22.1/12-Г-371) / М.І. Чабайовська, Н.М. Омельченко, М.І. Кальчук. Тернопіль: Астон, 2020. 40 с. URL: <https://aston.te.ua/catalog/yaliubliu-ukrainu-osvitni-prohramy-kursu-ukrainoznavstva-za-vyborom-dlia-zzso-1-2-ta-3-4-klasy/>

73. Червона книга України. URL: <https://redbook-ua.org/>

74. Читиво: електронна бібліотека україномовної літератури. URL: <http://chtyvo.org.ua/>

75. Щодо використання вебплатформи дистанційного навчання «Всеукраїнська школа онлайн». URL: <https://cutt.ly/6EO2fzl>

76. Як гуляли українці навесні? Традиційне дозвілля. Коріння: культурні традиції України. URL: https://www.youtube.com/watch?v=Z6_RWvfZVgA

77. Diasporiana: електронна бібліотека. URL: <http://diasporiana.org.ua/>

78. Izzі. Навчаємо разом. Видавництво «Ранок». URL: <https://ua.izzi.digital/#/>

79. UA Цифрова освіта та навчання від Mozaik. URL: <https://ua.mozaweb.com/>

80. 14 цікавих карт України, яких немає в підручниках географії. URL: <https://naurok.com.ua/post/14-cikavih-kart-ukraini-yakih-nemaie-v-pidruchnikah-geografi>

81. 15 архітектурних перлин України, які ще можна врятувати (фото). Всвіті. URL: <https://vsviti.com.ua/ukraine/49280>

82. 20 кроків до мрії. Крок 1. Київська Русь. URL: https://www.youtube.com/watch?v=yE9VtF-A1iU&list=PLNHlpbN2c0aT1cntvKgD6iWgLSFRS93hH&index=14&ab_channel=%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F

83. 20 кроків до мрії. Крок 18. Проголошення незалежності. На урок. URL: <https://naurok.com.ua/test/20-kroktiv-do-mri-krok-18---progoloshennya-nezalezhnosti-294108.html>

84. 101 причина любити Україну (частина 1). URL: <https://sverediuk.com.ua/101-prichina-lyubiti-ukrayinu-chastina-1/>